

Meziuniverzitní studentská soutěž

Občanský projekt

Tým č. 32

Adriana Horáková (PrF MU)

Jana Balážová (PEF MENDELU)

Ondřej Bejdák (PEF MENDELU)

Adéla Bilová (PrF/FSS MU)

Jiří Bosák (LF MU)

Ivana Jankovičová (PrF/FSS MU)

Monika Sedláková (FRRMS MENDELU)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poděkování na tomto místě patří především Mgr. Ing. Janu Žákovi a Ing. Evě Švandové, kteří přispěli svými cennými radami prostřednictvím konzultací. Dále starostovi městské části Brno-Řečkovice Mgr. Marku Viskotovi a Mgr. Františku Kubešovi za praktické připomínky, paní ředitelce ZŠ Tuháčkova Mgr. Janě Hanákové, dětem a paní učitelce Mgr. Martině Horákové ze ZŠ Bruntál Jesenická 10. V neposlední řadě pak všem, kteří se na realizaci tohoto projektu podíleli.

Obsah

Úvod.....	5
1 Občanský projekt.....	6
1.1 Vaše Brno 2014	6
1.2 Zdroje inspirace	6
1.3 Způsob realizace projektu.....	7
1.3.1 Barevné boxy nápadů	7
1.3.2 Proces výběru a schvalování návrhů	8
1.3.3 Časová náročnost a propagace projektu	9
1.3.4 Zabezpečení kontroly	10
1.4 Financování projektů	10
1.5 Odměna.....	11
1.6 Závěr	12
1.7 Přílohy č. 1.....	13
2 Konkrétní projekty	15
2.1 Výstavba dětského hřiště	15
2.1.1 Představení projektu „Kdo si hraje, nezlobí!“	15
2.1.2 Vzorové případy	15
2.1.3 Konkrétní návrh realizace projektu	17
2.1.4 Financování	21
2.1.5 Výhody a případná rizika	21
2.1.6 Přílohy č. 2	23
2.2 Revitalizace podchodů.....	28
2.2.1 Představení projektu „Natřeme to podchodům“	28
2.2.2 Vzorové případy	28
2.2.3 Konkrétní realizace projektu	29
2.2.4 Financování	30
2.2.5 Výhody a případná rizika	30
2.2.6 Přílohy č. 3	31
2.3 Rekonstrukce psích výběhů	35
2.3.1 Představení projektu “Spokojený pes = spokojený pán“	35
2.3.2 Modelový příklad	36

2. 3. 3	Konkrétní realizace projektu	36
2. 3. 4	Financování	38
2. 3. 5	Výhody a případná rizika	39
2. 3. 6	Přílohy č. 4	40
Závěr.....		42
Seznam zdrojů		43
Seznam příloh.....		45

Úvod

Cílem občanského projektu je vyřešit, jak mohou občané přímo participovat na zlepšení okolí svého bydliště vlastními nápady a úsilím. Naše práce se proto věnuje způsobu, jakým je zapojit a zvýšit jejich angažovanost, a zároveň co nejméně zatěžovat vedení města a snížit jeho náklady. Rozhodli jsme se tuto problematiku řešit na úrovni městských částí Brna, jelikož celé statutární město je příliš velkou a neosobní jednotkou na to, aby přímo spolupracovala s jednotlivými občany.

Práce je členěna do dvou velkých celků – části analytické a následně části návrhové. Vzhledem k množství příloh jsme se rozhodli zařadit je za příslušné logicky ucelené kapitoly z důvodu lepší přehlednosti.

V první části této práce proto navrhujeme směr, kterým by se občané v součinnosti s městskou částí měli ubírat, aby co nejefektivněji zlepšili obraz svého okolí. Výsledkem je jednoduchý a funkční proces, který mohou městské části převzít a upravit dle svých potřeb a možností.

Konkrétními projekty, kterými by se dal zdokonalit život v městských částech, se věnujeme v druhé části této práce. Nejprve se zaměříme na výstavbu dětského hřiště v části Brno-Židenice, kde občané postrádají místo pro vyžití svých dětí. Dále popisujeme zkrášlení ponurého podchodu v Komárově tak, aby lidem zpříjemňoval jejich každodenní cesty pod frekventovanou silnicí. Třetí návrh se zabývá rekonstrukcí psiho výběhu na ulici Koniklecová v Novém Lískovci. Chceme jej využít nejen k vyběhání psů, ale rovněž i jako místo pro příjemně strávený čas jejich majitelů a možné stmelování místní komunity.

V této práci jsme se snažili zohlednit názory samotných občanů Brna, jelikož právě oni představují v našich projektech hlavní roli. Proto jsme neváhali je oslovovat s dotazy týkajícími se zpracovávaných témat a zjišťovali jejich názory, z nichž vybrané v naší práci postupně uvádíme. Dalším prvkem, který se objevuje v průběhu celé práce, je snaha o co nejnižší finanční zátěž pro občany a městskou část, již řešíme zejména zapojením sponzorů.

1 Občanský projekt

1.1 Vaše Brno 2014

Městská část je pro své obyvatele místem, kde tráví většinu svého volného času a rodinného života. Proto je důležité, aby se v ní cítili dobře a příjemně. Tohoto cíle lze dle našeho názoru dosáhnout jejich co možná největší participací na samotném návrhu a chodu městské části. Neochota občanů podílet se na správě a rozvoji je zapříčiněná mnoha faktory, mezi něž často patří mimo jiné nelogická a neefektivní organizace občanských projektů. K tomuto závěru jsme došli po rozhovoru s občanem Pavlem Černým, jenž nám po otázce, zda by byl ochotný se zapojit do zvelebování okolí svého bydliště, odpověděl: „*Nevím o tom, že bych se u nás v Žabovřeskách mohl do něčeho zapojit. Vlastně ani netuším, za kým bych měl jít. Kdybych věděl jak, asi bych se někdy rád k něčemu připojil.*“ Přílišná formalizace procesu zatěžuje nejen správní orgány městské části, ale také odrazuje samotné navrhovatele. Existuje mnoho cest, kterými lze tento proces zjednodušit, a přiblížit jej tak obyvatelům. Přesto, že každá z nich má svá úskalí a rizika, pokusili jsme se jednu navrhnout na míru velikostem a poměrům městských částí Brna.

Ještě než se pustíme do popisu procesu fungování našeho návrhu, rádi bychom poukázali na brněnský příběh z roku 2012, kdy si třiasedmdesátiletý občan neměl při procházkách s vnukem kam sednout. Začal tedy opravovat rozbité lavičky sám a celkem jich v Masarykově čtvrti s vnukem a zetěm opravil kolem jedné desítky. Na své náklady, ve svém volném čase, svými rukama.¹ A právě pro lidi, kteří chtějí ve svém okolí něco změnit, je určen náš projekt.

1.2 Zdroje inspirace

Trend participace občanů na rozhodovacích procesech a spolupráci a úzká komunikace s radnicí je v posledních desetiletích cílem pozornosti mnoha vyspělých měst zejména západní Evropy. Tyto snahy se postupně začínají aplikovat i v České republice, jako příklad zmíníme občanské sdružení Agora s více než patnáctiletými zkušenostmi, jehož cílem je přispět ke zlepšení komunikace s místní samosprávou, státní správou a občany. Tento nápad

¹ BOŘIL, Martin. Brňan si neměl s vnukem kam sednout, tak začal opravovat lavičky. *IDNES* [online]. MAFRA, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: http://brno.idnes.cz/brnan-opravil-v-masarykove-ctvrti-sest-lavicek-frt-/brno-zpravy.aspx?c=A121114_134614_brno-zpravy_bor

pochází od zakladatele Erica Bremana vycházejícího ze zkušeností se zapojováním veřejnosti v Nizozemí.

Při tvorbě tohoto procesu jsme mj. vycházeli z osvědčeného sedmikrokového participačního programu vytvořeného již zmíněným sdružením Agora, jehož originální model přináší možnost účasti více lidí na plánování a rozhodování, a tím tak dosahuje maximálně efektivních výsledků. Sedm kroků popsaných v tomto programu se v následující části pokusíme analyzovat a aplikovat pro potřeby našeho projektu²:

1. Příprava projektu – V této fázi primárně probíhají diskuse s úředníky radnice a politiky, kteří se navzájem s občany inspirují svými nápady na řešení problémů místní komunity.
2. Určení pravidel hry – Zde se jedná o závazné a přesné určení podmínek účasti na projektu.
3. Motivace a zapojení občanů – Cílem je rozšíření projektu mezi co největší počet obyvatel a jejich přesvědčení se do něj zapojit.
4. Výběr priorit – Je důležité vytvořit strategii pro dlouhodobě fungující projekt.
5. Tvorba plánů a příprava aktivit – Tato část se zabývá samotným zapojením občanů do navrhování.
6. Rozhodování – V této fázi přichází opětovné zapojení radnice a s pomocí občanů výběr budoucích návrhů určených k realizaci.
7. Implementace – realizace akčních plánů – Konečná fáze procesu se vrací do rukou občanům, kteří realizují své návrhy.

1.3 Způsob realizace projektu

1.3.1 Barevné boxy nápadů

Prvním krokem celého projektu musí být samotná možnost občana přijít a přednést svůj nápad. Zde jsme se nechali inspirovat idejí Gelbe Karte (tzv. žlutých karet) fungující v německém Stuttgartu, kde občané prezentují své nápady, názory a připomínky nebo pokládají otázky na žluté formuláře, kterými krátce a neformálně informují radnici o potřebách města. Abychom omezili zatíženost úřadů, rozhodli jsme se navrhnout systém

² Brožura. Agora. [online]. Agora Central Europe – společnost pro demokracii a kulturu, s. 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: [http://www.agora-ce.cz/archive_files/Dokumenty_ke_stazeni/brozura_\(2\).pdf](http://www.agora-ce.cz/archive_files/Dokumenty_ke_stazeni/brozura_(2).pdf)

barevných boxů, které se budou nacházet na veřejných místech, zejména ve správních budovách městské části. Jejich podstatou bude poskytnout místo pro návrhy z různých oblastí, které budou členěny podle barev:

- zelená – městská zeleň
- modrá – doprava
- červená – veřejné prostory
- žlutá – zvířata
- bílá – ostatní.

Občané budou do boxů vhazovat vyplněné formuláře, jejichž předloha bude dostupná online nebo na veřejných místech. Pro zefektivnění zpracování formulářů je nutné, aby splňovaly určité náležitosti, bez kterých nebudou přijaty. Nejdůležitějším z nich je bezesporu identifikace navrhovatele – tedy jméno, příjmení a kontakt (telefon, e-mail), dalším samotný návrh a konečně i požadovaná finanční částka (*viz. Přílohy č. 1, 1.1*). Dle našeho názoru jsou tato opatření nejlepší možnou prevencí zneužívání boxů, aniž by samotný proces příliš zkomplikovala.

1. 3. 2 Proces výběru a schvalování návrhů

Dalším bodem, již vyžadujícím spolupráci a zásah úřadu městské části, bude proces výběru z návrhů. Abychom zachovali myšlenku co největší participace občanů, považujeme za vhodné, aby i oni sami byli těmi posledními, kdo projekt, jenž bude realizován, vybere. Jsme si ovšem vědomi, že je důležité tuto činnost předem určitým způsobem kontrolovat orgánem úřadu městské části, jehož úkolem by bylo návrhy protřídit, vyřadit nerealizovatelné nebo takové, které neshledává přijatelné, a zbylé „poslat do dalšího kola“, kde se jich opět ujmou občané. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že právě občané v celém procesu hrají hlavní roli. A jak konkrétně? Všechny návrhy vybrané a schválené městskou částí budou umístěny na jejích webových stránkách po dobu 3 hlasovacích dnů, ve kterých budou spoluobčané hlasovat pro své favority. Každý z hlasujících bude mít k dispozici 10 bodů, které může dle svého uvážení rozdělit mezi nejvýše 3 návrhy. Z důvodu vytvoření co možná nejspravedlivějších podmínek bude možné odeslat hlas právě z jedné unikátní IP adresy nebo po přihlášení do systému. Pro občany, kteří nemají přístup k internetu, by měla městská část zohlednit i jinou možnost zapojení se do hlasování, například osobně na úřadu. Po skončení

tohoto období městská část dle výsledků hlasování zveřejní, který projekt, případně projekty, budou realizovány, a započne spolupráci s navrhovateli.³

1. 3. 3 Časová náročnost a propagace projektu

Celý proces bude probíhat dvakrát do roka a jeho časová náročnost bude přibližně jeden měsíc. Předpokládáme, že doba od vyhlášení začátku celé akce, přes sběr lístečků s návrhy, až po jeho ukončení zabere asi 3 týdny, poté bude následovat výběr z návrhů úřadem městské části během 2-3 dnů. Poslední fází bude již zmíněné třídní hlasování občanů v anketě na webových stránkách obce o nápadech, které si přejí zrealizovat. Lhůta pro následné provedení činnosti bude určena individuálně dle povahy projektu a časových možností zhotovitele. Období pouhého jednoho měsíce se může zdát krátké, ale zvolili jsme jej záměrně. Dle našeho názoru není vhodné celý proces zbytečně protahovat, protože by pro účastníky přestal být atraktivní, aktuální a mohl by upadnout v zapomnění.

Abychom celou akci zviditelnili a spoluobčany patřičně dostali do děje, počítáme s využitím širokého spektra informačních prostředků v patřičném předstihu. Důležité je říci nejen to, co občanům nabízíme, ale také to, co od nich při realizaci přijatých záměrů očekáváme a jaký to bude mít dopad na konkrétní skupiny obyvatel.

Jak konkrétně bude vypadat reklama pro celý projekt? Jako první využitý prostředek s minimálními náklady bude logicky obecní vývěska, na niž budou umístěny všechny podstatné informace o průběhu a fungování projektu. Všechny tyto podklady budou samozřejmě také dostupné na webových stránkách a ve zpravodaji městské části. Dle finančních možností obce přichází v úvahu podpora akce letáky a plakáty vylepenými na veřejných místech (*viz. Přílohy č. 1, 1.2*), upoutávka v regionálním rádiu a televizi Jsme si vědomi, že se nejedná o malou investici, proto navrhujeme vypracovat žádost o grant Evropské unie. V neposlední řadě je známo, že nejlepším informačním kanálem je řeč, a proto také spoléháme na nejefektivnější reklamu - přirozenou komunikaci mezi lidmi navzájem, běžně mluvících o dění ve městě.

Jestliže akce nebude trvat dlouho, ale na druhou stranu bude o to intenzivnější, můžeme očekávat aktivnější zapojení občanů. Jeden měsíc je hraniční doba, kdy lze udržet a neztratit pozornost lidí. Je také důležité vzít v potaz fakt, že člověk, který je ochoten něco pro

³ FUREK, A.; NOVÁKOVÁ, L.; BURSÍKOVÁ, I.; MIČKA, P. V demokracii vzájemně komunikujeme. *Vzdělaný zastupitel* [online] s. 144-158. Dostupné z: <http://www.vzdelanyzastupitel.cz/data/fileBank/44ed538e-2cbc-4f59-9848-0f47b87c8a49.pdf>

město udělat, to chce udělat co možná nejdříve a následně vidět výsledky, tudíž nemůžeme zdoluhavým procesem riskovat úpadek jeho motivace a nadšení.

1. 3. 4 Zabezpečení kontroly

Jednou z nejpodstatnějších částí celého procesu je bezesporu kontrola úřadem městské části. Ten musí mít přehled o financích, výběru, realizaci a celkově plnit funkci koordinátora. Při spolupráci občana, tedy zhotovitele projektu, a úřadu bude stanovena individuální lhůta, během níž bude projekt zrealizován. Poté budou autorovi proplaceny náklady za předpokladu, že prokáže splnění dohodnutých závazků. K tomu lze využít dvou cest - zaprvé se může dostavit na příslušný úřad a projekt prezentovat osobně, zadruhé umístit fotodokumentaci a popis na webových stránkách obce. K tomuto účelu bude vytvořen formulář s možností nahrání multimediálních příloh. V opačném případě, jestliže ke splnění závazku nedojde, radnice občana k dokončení nebo opravy práce vyzve a poučí ho o možném zániku nároku na finanční náhradu za materiál.

Všechny úspěšně zrealizované projekty s podrobnou analýzou nákladů vystaví městská část rovněž s poděkováním autorovi na svém elektronickém portálu. Jednak tato činnost přispěje na transparentnosti celého projektu, zároveň bude sloužit jako reklama pro další kola této dlouhodobé spolupráce mezi městským úřadem a občany. Abychom k zapojení do občanského projektu nepřímě motivovali více městských částí, bylo by možné v průběhu několika let projekt rozšířit na celé území Statutárního města Brna. To by mohlo každý rok vyhlašovat soutěž o nejvydařenější z provedených projektů, a ocenilo by tak nejenom realizátora, ale i městskou část, která uskutečnění projektu „dala zelenou“.

1. 4 Financování projektů

Navrhovatel detailněji popíše a doladí svůj záměr příslušnému orgánu a ten se mu bude snažit být v jeho činnosti nápomocen zejména tím, že mu smluvně přislíbí zpětné proplacení doložených nákladů spojených s výkonem a realizací projektu. Financování všech projektů bude probíhat ve spíše menších částkách, v řádech stovek až tisíců Kč, určených výhradně k pokrytí materiálních výloh. Jelikož se jedná o dobrovolný občanský projekt, nepočítáme s nárokem na odměnu za provedenou práci. Konkrétní příklady, o projekty jakého typu by se mohlo jednat:

- oprava lavičky
- vysázení květin

- nátěr plotu
- revitalizace parků.

Proč se soustředíme na projekty malých rozměrů a naším záměrem nejsou velké, rozsáhlé a nákladné plány, jež by na první pohled pro občany přinesly výraznější změny? Podstatou občanského projektu je totiž zapojení co největšího počtu obyvatel na realizaci vlastních návrhů. Při logické úvaze „čím vyšší počet účastníků, tím vyšší počet projektů, tím větší změna pro město“ se tímto následně dostáváme k mnohem výraznější a cennější proměně. Nadto se lidé s provedenými pracemi více ztotožní, budou je považovat na své, ubude vandalismu na veřejném majetku. Tento fakt byl několikrát ověřen v praxi, jako příklad můžeme uvést zanedbaný park v Berlíně, jenž byl neustále ničený vandaly, zejména tedy mládeží. Řešením se stala dohoda se školou v blízkosti parku, že žáci v hodinách pracovní výchovy budou park opravovat. Výsledkem byl stav, kdy opravující mládež s vandalismem přestala, navíc od ničení odradila i své kamarády a tento stav se pak v mnohém změnil k lepšímu.⁴ Tento příklad rozhodně není jediný, mohli bychom jich vyjmenovat další desítky. Dalším významným plus, které tato spolupráce s občany přinese, bude rozhodně zlepšení jejich vztahů s radnicí při potřebě pečovat o místo, kde žijí. Obecně lze říci, že pokud občané nedostanou možnost stát se partnery radnice a nebudou moci spolupracovat, je jejich účast minimální nebo se projevuje formou opozice – boje proti nějakému rozhodnutí či řešení.

1.5 Odměna

Jak již bylo řečeno, jedná se o projekt zcela neziskový, jehož cílem není občany odměňovat za provedenou práci. Celé kouzlo spočívá v dobrovolnosti a v umožnění řešit a navrhovat věci po svém. Přesto, jak každý z nás ví, je příjemné být za práci oceněn. A rozhodně zde nemluvíme pouze o financích. Abychom autora odměnili alespoň symbolicky, umožníme, dle jeho přání, instalaci destičky s poděkováním a jeho jménem na objekt jeho zrealizovaného projektu. U rozsáhlejších projektů by se dalo uvažovat o ocenění formou snížení částky při povinnosti platit za služby poskytované městem, například poplatky za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů. To už by samozřejmě bylo v kompetencích jednotlivých městských částí.

⁴ Informace poskytnuté lektory projektu MUNISS v rámci blokové výuky.

1. 6 Závěr

Závěrem je nutno podotknout, že ani sebelepší organizace a plánování nezaručí úspěch celého projektu, tedy stav, kdy se občané do zlepšování svého okolí hromadně zapojí a možnosti spolupráce s městskou částí využijí. Proto je důležité jednotlivé metody otestovat v praxi, průběžně odstraňovat nedostatky a celkově se snažit nepřijít o ideály. Jen tak lze dosáhnout dlouhodobě fungujícího stabilního programu, který přinese výhody nejen obyvatelům, ale i městským částem Brna. Jak již bylo řečeno, jedním z nejdůležitějších faktorů bude motivace občanů žít v lepším prostředí.

1. 7 Přílohy č. 1

1.1 Návrh formuláře pro zpracování konkrétního občanského projektu

NÁVRH OBČANSKÉHO PROJEKTU			
JMÉNO A PŘÍJMENÍ *:			
ADRESA*:			
KONTAKT*: tel.:		email:	
KATEGORIE:			
☐ zeleň	☐ doprava	☐ veřejné prostory	☐ zvířectvo
		☐ ostatní	
NÁVRH:			
.....			
.....			
.....			
REALIZACE:			
.....			
.....			
SPOLUÚČAST OBČANŮ:			
.....			
.....			
SPOLUÚČAST MĚSTSKÉ ČÁSTI:			
.....			
.....			
ODHADOVANÁ FINANČNÍ NÁROČNOST:-Kč			
DODATEČNÉ INFORMACE:			

* Povinné údaje, bez kterých nebude možno formulář zpracovat.

(zdroj: vlastní návrh)

1.2 Návrh plakátu pro občanský projekt

VY VÍTE NEJLÉPE! B | R | N | O |

CO JE POTŘEBA ZMĚNIT

JE TO NA VÁS!

ZAPOJTE SE DO OBČANSKÉHO PROJEKTU A PROMĚŇTE SVÉ OKOLÍ

VÍCE NA WWW.RADNICE.CZ

(zdroj: vlastní návrh)

2 Konkrétní projekty

2.1 Výstavba dětského hřiště

2.1.1 Představení projektu „Kdo si hraje, nezlobí!“

Cílem projektu vybudování dětského hřiště určeného dětem ve věku do 12 let s názvem „Kdo si hraje, nezlobí!“ je místo pro první setkávání dětí a jejich interakci se stejně starými vrstevníky, které rozvíjí sociální motoriku a sžití v kolektivu. Hřiště však není určeno jen pro ně, ale také pro jejich opatrovníky, ať už rodiče či prarodiče, kteří mají v době řádění jejich ratolesti na hřišti možnost si na chvíli odpočinout a relaxovat v příjemném venkovním prostředí. Nesmíme zapomenout ani na vytváření sociálních kontaktů mezi dospělými a vznik rodičovské komunity v dané městské čtvrti, kterou může výstavba tohoto komplexu zábavy a odpočinku přinést. Podstatou celého projektu bude návrh hřiště samotnými dětmi a jeho výstavba jejich rodiči za pomoci Klubu seniorů, samozřejmě pod odborným dozorem.

2.1.2 Vzorové případy

Podobných projektů zaměřených na svépomocnou výstavbu dětského hřiště bylo v minulosti více. Některé z nich byly úspěšnější než jiné a také náklady na jejich realizaci se často lišily o několik set tisíc korun. Pro lepší představu o tom, jak nákladné nebo náročné postavení prostoru pro děti na hraní může být, zde uvedeme několik příkladů. Tato hřiště a naše představa o projektu nejsou zcela stejné. Slouží pouze jako ukázka toho, že je podobná akce možná a že lidé jsou ochotni se do ní zapojit.

Brno - Starý Lískovec

V brněnské městské části Starý Lískovec vznikla na místě zanedbaného dětského hřiště z 80. let přírodní zahrada. Do jejího budování se zapojili místní, hasiči i žáci okolních základních škol. Místním se nelíbil tehdejší stav, v jakém se hřiště nacházelo, a tak se ho rozhodli změnit. Autorka projektu Helena Továřková se k dané tematice vyjádřila: „*Smyslem bylo vytvořit nějakou příjemnou přírodní plochu, kde si lidé mohou posedět, děti pohrát nebo ležet v trávě. Nechtěli jsme další betonové hřiště, kterých je už všude dost.*“⁵ Realizace projektu

⁵ Tak trochu jiné dětské hřiště otevírají v Brně-Starém Lískovci. *Česká televize* [online]. Brno, 2013 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/251298-tak-trochu-jine-detske-hriste-oteviraji-v-brne-starem-liskovci/>

trvala rok a půl a na financování se podílela Nadace OKD, která poskytla dotaci ve výši půl miliónu korun a také samotná městská část, která přispěla částkou stejnou částkou. O podobě přírodní zahrady rozhodovali spolu s odborníky také sami obyvatelé Starého Lískovce. Ti ve dvou setkáních určili, které prvky by v zahradě uvítali. Nejvíce hlasů získaly ohniště, altánek, pítka, pískoviště a bylinková zahrádka.

Křetín

V roce 2012 se obec rozhodla pro stavbu hřiště svépomocí z prostého důvodu – aby ušetřila na nákladech s ní spojených.⁶ Na stavbě se podíleli dobrovolníci, rodiče nebo mládež, a obci tak ubyly náklady spojené s těmi pracemi, které nevyžadují certifikaci a neohrožují bezpečnost dětí, tedy například natírání dřevěného plotu. Starosta obce Jan Halata se vyjádřil, že atrakce jim musela dovézt firma, protože právě u těch je nutné, aby byly schválené a měly certifikát o bezpečnosti a nezávadnosti. Na hřišti se nachází pružinové i klasické houpačky, kolotoč, lanová stěna a malá „pevnost“ se skluzavkou. Náklady na stavbu byly přibližně šest set tisíc korun.

Slovensko – Smolenice

Ačkoli se jedná o zahraniční projekt, normy Evropské unie EN 1176 a EN 1177, stanovené pro nově budovaná dětská hřiště a sportoviště jsou stejná jak pro Slovenskou, tak i pro Českou republiku. Iniciátory projektu byly matky dětí přes neformální sdružení Mateřský klub Smolenických drobečků. Koncem roku 2011 se jim podařilo za podpory paní starostky, obecního úřadu a místních podnikatelů zrekonstruovat třídu ZŠ. Následně se rozhodly pro další projekt s názvem „Urobme deťom ihrisko, Smolenice“⁷, s finanční podporou od různých sponzorů, místních obyvatel a grantů. Cílem projektu bylo vybudování bezpečného hřiště, které by umožňovalo jejich dětem rozvoj motoriky a sociálních interakcí vzájemným kontaktem s jinými dětmi. Při výstavbě hřiště zapojily různé skupiny obyvatel Smolenic formou dobrovolnictví. Projekt se realizoval v měsících červenec a srpen. Všechny práce byly svépomocné kromě těch, při kterých bylo nevyhnutné, aby je z bezpečnostních důvodů udělal dodavatel atrakcí. Náklady mírně přesahovaly sto tisíc korun z čehož asi 90 % tvořily výdaje na nákup certifikovaných hracích prvků.

⁶ EKL, Ondřej. *Křetínští sami staví dětské hřiště*. [online]. Blanenský deník, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: http://blanensky.denik.cz/zpravy_region/kretinsti-sami-stavi-detske-hriste-20121029.html

⁷ Projekt „Urobme deťom ihrisko, Smolenice“ [online]. Smolenice, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.smolenice.com/html/2012.htm>

2. 1. 3 Konkrétní návrh realizace projektu

Pro náš občanský projekt jsme si ze všech městských částí Brna vybrali Židenice. Důvodů, proč jsme si vybrali právě tuto, je více. Webové stránky Židenic jsou přehledné a nachází se tam dostatek informací o samosprávě a samotné městské části, na základě kterých lze odvodit dobrou informovanost občanů o situaci města. Součástí stránky je i diskusní fórum, kde si mohou občané stěžovat nebo podávat návrhy na zlepšení prostředí ve svém okolí. Díky tomuto fóru jsme narazili na několik stížností ze strany občanů ohledně dětských hřišť. Přestože se jich zde nachází přibližně dvacet čtyři, občané často nejsou spokojeni s jejich aktuálním stavem. Některá z nich pokládají za zastaralá, u jiných upozorňují na chybějící oplocení. Zde je příklad takové stížnosti a dotazu o radu z diskusního fóra webové stránky Židenic paní Johany Šidlové z 13. března roku 2013: *„Dobrý večer, několikrát v týdnu navštěvuji se svými dětmi dětské hřiště na Karáskově náměstí. Schází se tam hodně dětí s rodiči nebo se školkami, a proto se mi pokaždé vnukne otázka, zda by si takové místo nezasloužilo víc než jen hodně opotřebenou skluzavku, pískoviště s rozbitými vrátky, dvě houpačky, z nichž jedna je poškozená, a malý kolotočík. Chtěla bych Vás poprosit o nějakou renovaci nebo radu, co pro to můžeme udělat my rodičové malých dětí. Děkuji. Johana Šidlová.*⁸ Z příspěvku je vidět zájem rodičů o lepší místo na hraní pro jejich děti a zároveň snahu o radu v případě, že by měli zájem sami pomoci při renovaci některého z hřišť. Takový zájem pomoci ze stran občanů je přesně to, co občanský projekt potřebuje a proto lze Židenice pokládat za vhodné místo náš projekt a vybudování víceúčelového dětského hřiště.

Při navrhování projektu bylo nutné se zamyslet také nad výběrem prostoru k jeho realizaci. V katastrálním území městské části Židenic se vyskytuje plocha, která by byla vhodná pro výstavu hřiště. Nachází se na ulici Líšeňská při zastávce Poliklinika Židenice. Významným pozitivem tohoto pozemku je fakt, že jeho vlastníkem je město. Jeho poloha je v docházkové blízkosti paneláků, avšak dostatečně daleko, aby případný hluk z hřiště nenarušoval život ostatních občanů. Pozemek je travnatý a celý obklopený stromy, což vytváří příjemné přírodní prostředí. Vedle zmíněného pozemku se nachází skatepark pro děti vyššího věku, proto by umístění hřiště na této ploše vytvořilo dojem uceleného komplexu.

Na základě informací z webové stránky Židenic jsme zjistili přesný počet škol, které spadají pod samosprávu městské části – mateřských škol se zde nachází osm, základní školy jsou čtyři a navíc podporu vzdělávání v uměleckých oborech zajišťuje jedna základní

⁸ Diskusní fórum. *Brno-Židenice* [online]. 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.zidenice.cz/diskusni-forum/>

umělecká škola. Tyto instituce jsou velice důležité, jelikož právě ony představují cesty, jak dostat myšlenku občanského projektu k dospělým přes jejich děti a zároveň zapojit obě skupiny do spolupráce při budování hřiště. Role dětí ve věku přibližně 4-12 let v projektu spočívá hlavně v tom, že se budou podílet na návrhu podoby hřiště, zejména jeho stylizace a vymýšlení jednoduchých hracích prvků. Jejich rodiče by se pak podíleli na pracích při tvorbě hřiště. Samozřejmě nejde o celé hřiště, ale o návrhy hracích prvků, jež nevyžadují certifikaci, protože při nich nehrozí nebezpečí. Zasazení takového hracího prvku do hřiště by pro malé navrhovatele znamenalo ztotožnění se s hřištěm a vytvoření originálního prostředí.

Ovšem děti a jejich rodiče nejsou jedinými skupinami, které plánujeme do projektu začlenit. V Židenicích se nachází i Senior klub⁹. Členové tohoto klubu jsou aktivní lidé důchodového věku, kteří se pravidelně při různých příležitostech setkávají. Zaměření takových střetnutí jsou různá, od cvičení paměti až po přednášky o aktuálním dění ve světě. Jelikož lze předpokládat, že tito senioři rádi vyplňují svůj volný čas něčím prospěšným, i oni patří mezi lidi, které bychom rádi zapojili do projektu. Starší lidé mají mnoho zkušeností a ovládají různé dovednosti, které bychom využili při stavbě dětského hřiště. Neméně důležitým faktem je také jejich časová flexibilita. Prostřednictvím klubu seniorů bychom rozšířili myšlenku svépomocného vybudování dětského hřiště také mezi jejich příbuzné a je možné, že i z nich by se někdo rád do projektu zapojil.

Přípravná fáze realizace projektu začne oslovením mateřských a základních škol se soutěží o nejlepší koncept hřiště vytvořený třídou. Hřiště by mělo být stylově ucelené, proto by se děti měly shodnout na jednom tématu (například podmořský svět, vesmír nebo zoologická zahrada), do kterého se bude celý prostor ladit. Vítězný návrh bude vybrán na společném setkání představitelů úřadu městské části, stavebních odborníků a zástupců zúčastněných škol. Od něj se poté bude odvíjet téma a zaměření celého hřiště, přičemž bude použito co nejvíce proveditelných prvků. Takové hřiště bude mít jedinečný styl a přizpůsobené atrakce navrhnuté dětskýma očima. Jelikož jsme chtěli ověřit ochotu dětí se do podobných příprav zapojit, oslovili jsme žáky třetích tříd Základní školy Bruntál, Jesenická 10 a v příloze přikládáme jejich návrhy (*viz. Přílohy 2, 2.1-2.4*).

Protože je naším cílem zapojit do výstavby hřiště co nejvíce místních obyvatel, považujeme za vhodné, aby i oni byli přítomni při rozhodování o jeho budoucí podobě. Ideálním prostředkem, jak oslovit širokou veřejnost, potenciální spolupracovníky nebo

⁹ Klub seniorů. Brno – Židenice, Oficiální stránky městské části [online]. 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.zidenice.cz/mestska-cast/klub-senioru/>

sponzory, je vytvoření veřejné společenské akce na pozemku, kde by se mělo hřiště stavět. V rámci této události se občané dozvědí základní informace o projektu, jeho cíli, průběhu i možnostech, jak se zapojit. Zároveň zde bude prostor pro další návrhy a připomínky, aby se hřiště ve výsledku co nejvíce podobalo představám místních a aby odpovídalo jejich požadavkům. Možností, jak informovat veřejnost o takovém setkání je velké množství – od místního zpravodaje, přes úřední desku nebo webové stránky městské části, až po sociální síť. Následně se zahájí jednání, při kterém by se ujasnilo jaké atrakce je na hřišti možné postavit, které herní prvky jsou vhodné pro různé věkové skupiny dětí a jak je na hřišti uspořádat. Od zapojení lidí do stavby hřiště se očekává spolupráce ve formě manuální pomoci při pracích, kreativní návrhy od dětí a případný sponzoring v jakékoliv formě od rodičů dětí nebo místních obyvatel. Ti by se mohli v určené víkendy setkat na pozemku a společnými silami začít stavět své hřiště. Tyto společenské akce mohou být spojeny nejen s prací, ale i dalšími událostmi jako jsou oslavy Dne dětí nebo pouštění draků.

V další fázi bude nutno oslovit odborníky – architekta, stavebního inženýra, statika a požádat je o spolupráci. Jejich úkolem bude navrhnout nebo schválit ty prvky, které nebudou dodány firmou. Před samotným výběrem konkrétních herních prvků nesmíme zapomenout na Evropské normy bezpečnosti EN 1177 a EN 1176¹⁰, které musí splňovat každé dětské hřiště v Evropské unii. Na základě této skutečnosti jsme se rozhodli, že nejpraktičtější řešením pro vybudování hřiště je minimalizace výběru takových herních prvků, které tyto normy musí splňovat. Bezpečnými atrakcemi, které je splňovat nemusí, jsou například: dřevěné domky, pískoviště, pohyblivé vybavení, stoličky, stoly a hlavně atypické atrakce pro hřiště, mezi které mohou patřit prvky z pneumatik, skákací panák, skákání přes gumu nebo stolní hry na pařezu stromu. U takových prvků se budou nacházet i návody, jelikož jsou již tyto tradiční hry dětem často neznámé. V případě malého rozpočtu lze realizovat i další levné dětské herní atrakce jako jsou například malá hřiště pro míčové a další hry, domeček pro děti ve formě autobusu, který může zároveň sloužit jako posezení a podobně (*viz. Přílohy 2, 2.5-2.10*). Samozřejmě všechny prvky, které musí splňovat bezpečnostní normy, budou dodány certifikovanou firmou. Také je nutno zabezpečit odpovídající kontroly hřiště, kterými jsou vstupní kontrola,

¹⁰ Evropská norma 1176. Servis a údržba – Bezpečnost. [online]. Kompan Group, 2014 [cit. 2.5.2014].

Dostupné z: <http://www.kompan.cz/EN1176>

provozní kontrola uskutečňující se v rozmezí jednoho až třech měsíců a odborná technická kontrola jednou za rok.¹¹

Důležitou součástí celého hřiště je oplocení a jednoduchý chodník, který umožní snadný přístup ke všem dětským prolézačkám a zároveň poskytne dobrou průjezdnost i pro rodiče s kočárky. Jelikož se nejedná o typické dětské hřiště, v prostoru se budou nacházet nejen dětské atrakce, ale také místa určené pro odpočinek a setkávání se rodičů. Nezbytnou součástí bude posezení na přímém slunci i ve stínu stromů nebo vyšších atrakcí. U každé lavičky a při vstupu bude umístěn odpadkový koš, který usnadní vyhazování odpadků a tím pádem i zamezí znečišťování hřiště. Vývoz odpadu z těchto košů budou zajišťovat technické služby městské části.

Dále je nezbytná pravidelná fungující údržba. Proto je také je zapotřebí najít jednoho nebo více lidí, kteří budou ochotni se v budoucnu stát správci hřiště. Práce správce bude bezplatná a jeho povinnosti budou spočívat jenom v pravidelné kontrole hřiště a v komunikaci mezi obyvatelstvem a kompetentními lidmi na úřadu městské části. Také případné nalezené nedostatky v prostoru hřiště nahlásí tomuto úřadu. V neposlední řadě stojí za zmínku i to, že se v Židenicích nachází Správa zeleně a veřejných ploch městské části Brno-Židenic, což je příspěvková organizace zabývající se mimo jiné aktivitami jako pokos a vyhrab travních porostů, ořez stromů a keřů, údržba dětských hřišť, parků a lesoparků. Tato příspěvková organizace by byla vhodná nejen jako pomoc při výstavbě hřiště, ale hlavně jako hlavní činitel jeho údržby v průběhu celého roku.

Další alternativou údržby hřiště je stejná cesta, jakou hřiště vzniklo. Na základě spolupráce rodičů, seniorů a všech ochotných lidí by se mohlo hřiště udržovat v rámci společných akcí. Na hřišti by neměla chybět nástěnka, na kterou by správce hřiště s dostatečným předstihem umístil upozornění, že se určitý víkend bude konat údržba ve formě dobrovolné brigády. Stejně jako při vzniku hřiště, by se práce měla spojit s programem pro děti i dospělé. Uvědomujeme si, že tento plán může narazit na neochotu lidí. Doufáme ale, že pokud se podaří dobře zorganizovat práce při vzniku hřiště a učinit je i pro dospělé zábavnými a přínosnými, zvýší se ochota lidí se na podobných projektech podílet. K věcem, které pomáhali tvořit, budou mít lidé hlubší vztah než k těm, které by jim bez jejich přínosu

¹¹ *Požadavky na provoz dětských hřišť, sportovišť a tělocvičen.* [online]. Revizekontroly.cz, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.revizekontroly.cz/ostatni/item/pozadavky-na-provoz-detskyh-hrist-sportovist-a-telocvicen>

zaplatila městská část. Lidé proto budou mít větší chuť to „své“ udržovat, obzvlášť pokud bude podobné setkání slibovat zábavný program, který si oblíbí i jejich děti.

2. 1. 4 Financování

Vytvoření dětského hřiště s pomocí rodičů, dětí i seniorů má velmi široké cenové rozpětí. Před zahájením tohoto projektu by si měla městská část ujasnit, kolik je schopna a ochotna do projektu investovat. Část nákladů by mohla být hrazena i granty z rozpočtu Evropské unie nebo jinými dotačními programy. Podle cenových možností by se pak vybíraly atrakce. Jak již uvádíme výše, některé potřebují být certifikovány nebo zakoupeny u specializované firmy, což by finanční náročnost zvýšilo. Pokud by však bylo potřeba pracovat s náklady co nejnižšími, na hřiště by se zvolily jen jednoduché prvky bez přísných bezpečnostních pravidel. V případě ochoty občanů by se k pokrytí části nákladů mohla uspořádat veřejná sbírka. Pokud by se lidé podíleli i finančně, zvýšil by se jejich zájem o celý projekt. Další možností, jak zaplatit část nákladů, je oslovení sponzorů. Za příspěvky finanční nebo materiální (ceny do soutěží, materiál na atrakce) by při konání různých společenských akcí na hřišti mohli vystavovat svou reklamu. Například hračkářství by takovou reklamu mohlo považovat za výhodnou. Navrhli jsme několik způsobů, jak co nejvíce snížit náklady pro městskou část. Přesto předpokládáme, že nulové náklady jsou spíše utopie. Nezbytné bude zaplatit minimálně odborný dozor, který bude kontrolovat bezpečnost atrakcí, oplocení a alespoň část materiálu. Hlavní úspora ale bude spočívat v tom, že občané přispějí svou prací a následnou sociální kontrolou, což sníží riziko zničení hřiště a nutnosti pravidelných nákladných oprav.

2. 1. 5 Výhody a případná rizika

Vybudování takového víceúčelového hřiště, které by mělo rozvíjet dětskou motoriku a interakci s jinými dětmi, samozřejmě přináší mnoho výhod, ale i nevýhod. Hlavní výhodou je zapojení místních obyvatel, čímž se u nich vytvoří pocit spolupodílení na budování hřiště a tím se eliminuje jeho pozdější ničení, protože ho budou pokládat za své, čímž vznikne silná sociální kontrola. Zároveň se ušetří náklady na výstavbu a vytvoří se jedinečné místo inspirované samotnými místními dětmi. Místo, kam si nejen děti chodí hrát, ale také jejich rodiče trávit volný čas s ostatními. Výhodou je také zvolená lokalita, protože pozemek má dostatečnou vzdálenost od obydlí místních kvůli možnému hluku, přesto dobrou přístupnost

pro každého. Takový projekt je i kvůli cenové flexibilitě snadno přenositelný nejen do jiných částí města, ale také měst.

Nesmíme zapomínat také na možná rizika a nevýhody. Projekt může od počátku narazit na neochotu lidí, kteří nebudou chtít investovat svůj čas a energii. Proti pasivitě by měla bojovat aktivní kampaň ze strany městské části nebo dobrovolníků, kteří by plnili roli mediátorů a šířili nápad mezi své známé. Pokud hřiště vznikne, může být prostor cílem vandalů, což je možné eliminovat zamykáním hřiště v nočních hodinách správcem nebo městskou policií. Jako na každém dětském hřišti i tady bude neustálé riziko úrazu dětí. Jejich rodiče by proto měli být cedulemi poučeni o bezpečnosti a převzetí zodpovědnosti. Zároveň všechny atrakce, u kterých to zákon vyžaduje, musí mít požadovanou certifikaci.

2. 1. 6 Přílohy č. 2

2.1 Návrh dětí – Barevný talíř

2.2 Návrh dětí – Duhové hřiště

2.3 Návrh dětí – Hadí průlezka

2.4 Návrh dětí - Kočičí trampolína

2.5 Prvky vizualizace hřiště – hry na pařezu

(zdroj: <http://www.pinterest.com/pin/81768549457035490/>)

2.6 Prvky vizualizace hřiště – pískoviště s posezením

(zdroj: <http://www.pinterest.com/pin/81768549456479573/>)

2.7 Prvky vizualizace hřiště – domeček z kmene

(zdroj: <http://www.pinterest.com/pin/81768549457876384/>)

2.8 Prvky vizualizace hřiště – dřevěný přístřešek na hrani

(zdroj: <http://www.pinterest.com/pin/81768549456778520/>)

2.9 Prvky vizualizace hřiště – skákání panáka

(zdroj: <http://www.pinterest.com/pin/81768549456534355/>)

2. 2 Revitalizace podchodů

2. 2. 1 Představení projektu „Natřeme to podchodům“

Cílem projektu „Natřeme to podchodům“ je zvelebení stávajícího podchodu formou občanského projektu, tzn. zapojením občanů města do malování daného prostoru. V tomto případě jsou cílovou skupinou žáci základních škol, jejichž kreativitu využijeme při tvorbě návrhů maleb a následné realizaci.

Podchody jsou bezesporu nedílnou součástí každé frekventované komunikace, jelikož představují bezpečnou cestu pro pěší. Ačkoliv Brno, jakožto velkoměsto, disponuje poměrně velkým množstvím těchto alternativních cest, většina z nich není udržována a v občanech vzbouzí nedůvěru či dokonce strach. Proto se jeden z návrhů, jak zlepšit prostředí města ve spolupráci s občany, věnuje právě oblasti podchodů.

Návrh se týká městské části Brno-Jih, zahrnující část katastrálního území Trnitá a celá katastrální území Komárov, Dolní Heršpice, Horní Heršpice a Přízřenice, se zaměřením na podchod v Komárově pod vysoce frekventovanou čtyřproudovou silnicí I. třídy vedoucí na dálnice D1 a D2 v těsné blízkosti konečné zastávky tramvajové linky č. 12 (viz Přílohy č. 3, 3.1 a 3.2). Jak je patrné, městská část Brno-Jih, respektive k.ú. Komárov netrpí nedostatkem dětských hřišť¹², umožňuje majitelům psů návštěvy psích výběhů¹³ a rovněž nelze hovořit o nedostatku kultury či akcí pro děti v rámci celého roku¹⁴. Pro další zlepšení kvality tamějšího bydlení by proto bylo vhodné revitalizovat výše zmíněný podchod.

2. 2. 2 Vzorové případy

Návrh nachází inspiraci v podobných již úspěšně fungujících tuzemských projektech, jejichž poznatky bychom rádi využili i zde.

Eva Kubátová z odboru životního prostředí se v magazínu Bystrčník k problematice graffiti v brněnských podchodech vyjádřila takto: „Alternativně je možno neutěšený stav s graffiti řešit i jednorázovou výmalbou podchodu s odsouhlaseným námětem graffiti, která by

¹² Dětská hřiště a parky. *Statutární město Brno. Městská část Brno-jih* [online]. Brno jih, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.bрно-jih.cz/mestska-cast/detska-hriste-a-parky>

¹³ Výběhy pro psy. *Statutární město Brno. Městská část Brno-jih* [online]. Brno jih, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.bрно-jih.cz/mestska-cast/vybeh-y-pro-psy>

¹⁴ Předpokládané akce MČ Brno-jih na rok 2014. *Statutární město Brno. Městská část Brno-jih* [online]. Brno jih, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.bрно-jih.cz/aktuality/predpokladane-akce-mc-brno-jih-na-rok-2014>

se po několika letech opakovala. Tento model je aplikován např. v podchodech v Komárově nebo pod mostem na ul. Veslařské u vozovny a jsou s ním docela dobré zkušenosti.“¹⁵.

Podobný projekt se realizoval v pražské stanici metra Nádraží Holešovice začátkem května loňského roku. Za organizací stojí studenti 3. ročníku oboru Arts Management Vysoké školy ekonomické v Praze, kteří ve spolupráci s odborníkem vybrali vítězný návrh malby, jejíž pak studenti Akademie výtvarných umění v Praze převedli v realitu v prostorách podchodu metra poskytnutých pro tento účel Dopravním podnikem hlavního města Prahy. Projekt trval necelé dva týdny a generální ředitel DPP Milan Křístek hodnotí tuto akci jako velice zdařilou: „Věřím, že se cestujícím bude nová podoba podchodu líbit a že podobné projekty jako je tento či na Kačerově budou i nadále pokračovat. V minulosti mohli obyvatelé Holešovic v tomto podchodu zhlédnout díla Jaromíra 99, nyní dáváme možnost zkrášlit podchod dalším nadějným umělcům.“¹⁶. (viz. Přílohy č.3., 3.3 a 3.4)

Jako další úspěšně fungující příklad lze uvést již několikátým rokem organizovanou soutěž Prahou 11 pro děti ze škol s příznačným názvem Malování podchodů. Městská část podchody vyčistí a natře na bílo, aby byla následně revitalizována žáky a jejich malbami. „Soutěž má vždy veliký ohlas a máme zkušenost, že tyto podchody potom dlouhou dobu vydrží tak, jak je žáci namalují. Sprejeři jim je neničí,“ uvádí mluvčí Prahy 11 Andrea Wolfová¹⁷. Vítězná malba zajišťuje škole 40 000 Kč, druhé místo dostává 30 000 Kč, třetí místo 20 000 Kč, všechny ostatní školy účastníci se na tomto projektu dostávají finanční odměnu 10 000 Kč.¹⁸ (viz. Přílohy č.3, 3.5-3.7)

2. 2. 3 Konkrétní realizace projektu

Cílem návrhu je revitalizace výše zmíněného brněnského podchodu ve spolupráci s jednou z místních základních škol formou soutěže. Žáci druhého stupně vytvoří jednotný

¹⁵ KUBÁTOVÁ, Eva. Může být z podchodu graffiti legál? Asi ano. *Bystrčnick* [online]. Bystrčnick – magazín o Bystrci a souvislostech, 2011 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.bystrcnik.cz/?m=201111&paged=2>

¹⁶ Studenti umění upravili podchod ve stanici Nádraží Holešovice. *Dopravní podnik hlavního města Prahy* [online]. Dopravní podnik hlavního města Prahy, 2013 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.dpp.cz/studenti-umeni-upravili-podchod-ve-stanici-nadrazi-holesovice/>

¹⁷ Praha 11 vynakládá na boj se sprejery skoro milion a půl ročně. *ODS Praha 11* [online]. Mladá fronta DNES Praha, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.odspraha11.cz/art/1160/praha-11-vynaklada-na-boj-se-sprejery-skoro-milion-a-pul-rocne.htm>

¹⁸ Malování podchodů na Jižním městě. *Praha 11* [online]. ÚMČ Praha 11, 2010 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.praha11.cz/cs/jizni-mesto-zije/aktuality-z-prahy-11/malovani-podchodu-na-jiznim-meste.html>

návrh malby za třídu a tyto návrhy budou následně odevzdány úřadu městské části Brno-Jih ke kontrole a zhodnocení. Tím bude vytvořena a zajištěna kontrola, přičemž městský úřad vyhodnotí tři nejlepší návrhy, z nichž jeden finální bude vybrán žáky a poté zrealizován. Realizace projektu bude uskutečněna v rámci hodin výtvarné výchovy za přítomnosti učitele, aby byl nad dětmi vykonáván dohled. Projekt bude uskutečňován dle potřeby při příležitosti Dne dětí, výročí školy či např. podzimní Drakiády.

2. 2. 4 Financování

Náklady na barvy a další pomůcky k malbě, jež se pohybují v řádech několika tisíců korun, budou škole proplaceny zpětně. Jako možnost udržitelnosti samofinancování projektu se jeví veřejná sbírka, do níž by se primárně zapojili rodiče dětí, kteří mají doma nevyužité zbytky barev, případně jiný potřebný materiál (štětky, válečky, žebříky apod.). Tyto příspěvky by mohly výrazně přispět ke snížení nákladů na malování.

Rovněž mohou být náklady pokryty díky sponzoringu oslovených firem s barvami a malířskými potřebami, pro něž jméno v takovém podchodu může znamenat dobrou reklamu.

2. 2. 5 Výhody a případná rizika

Rizikem takové projektu je vandalismus na nově vymalovaném podchodu, avšak dle zkušeností s podobnými projekty lze od okolí očekávat pozitivní reakce na projekt vytvořený dětmi.

Dalším vyhodnoceným rizikem může být nezájem škol se zapojit. Proto byla oslovena ředitelka místní základní školy Tuháčkova Mgr. Jana Hanáková s dotazem, zda by tato škola byla ochotná se v případě realizace zapojit. Škola byla vybrána nejen díky své nejbližší poloze ke zmíněnému podchodu, nýbrž i kvůli velkému množství aktivit a projektů, jimž se soustavně věnuje¹⁹. Ředitelka i učitelka výtvarné výchovy reagovaly na návrh našeho projektu ve spolupráci s nimi velice nadšeně. Školu by do výmalby zmíněného podchodu rády zapojily, a projekt tak zrealizovaly.

Přínosem této formy občanského projektu, kdy se zapojují děti do malování podchodu, je zvýšení jejich zájmu o své okolí a současně lze hovořit i o navázání či prohloubení spolupráce mezi městskou částí a školou.

¹⁹ Projekty. ZŠ Tuháčkova [online]. ZŠ Tuháčkova, 2010 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: http://www.zstuhackova.cz/5_projekty

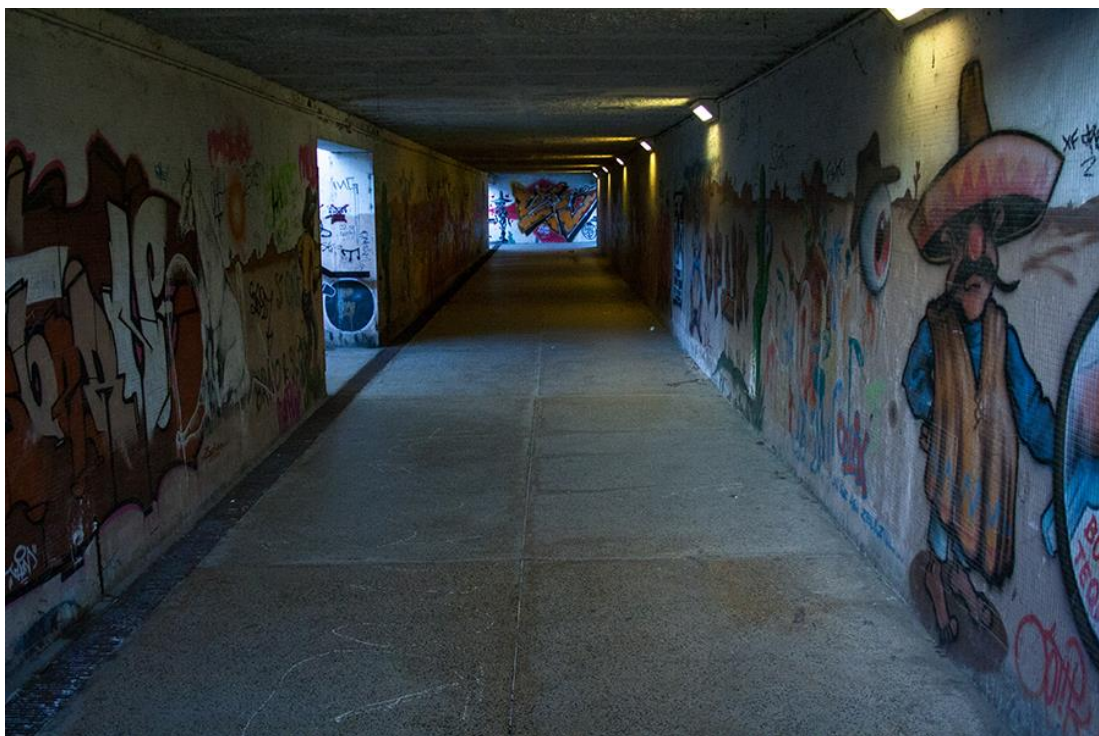
2. 2. 6 Přílohy č. 3

3.1 *Současný stav komárovského podchodu*

(zdroj: vlastní fotografie)

3.2 *Současný stav komárovského podchodu*

(zdroj: vlastní fotografie)

3.3 Realizovaný projekt v Praze Holešovice

(zdroj: <http://www.phatbeatz.cz/antonin-matejovsky-holesovice>)

3.4 Realizovaný projekt v Praze Holešovice

(zdroj: <http://www.phatbeatz.cz/antonin-matejovsky-holesovice>)

3.5 Realizovaný návrh ZŠ Květnového vítězství 1554 v Praze 11

(zdroj 3.5 – 3.7: <http://www.praha11.cz/cs/jizni-mesto-zije/aktuality-z-prahy-11/malovani-podchodu-na-jiznim-meste.html>)

3.6 Realizovaný návrh ZŠ Pošepného nám. 2022 v Praze 11

3.7 Realizovaný návrh ZŠ Donovalská 1684 v Praze 11

2. 3 Rekonstrukce psích výběhů

2. 3. 1 Představení projektu “Spokojený pes = spokojený pán“

Tento projekt, který jsme nazvali “Spokojený pes = spokojený pán“ se zaměřuje na rekonstrukci psího výběhu, která by probíhala prostřednictvím zapojení občanů města. Cílovou skupinou budou majitelé psů, kteří dostanou možnost sami navrhnout a následně zrealizovat podobu psího výběhu přesně podle jejich představ.

Venčení je pravidelnou součástí života každého majitele psa. I taková zdánlivě volná činnost jako procházka se psem se však musí řídit určitými pravidly, které v Brně stanovuje obecně závazná vyhláška města Brna. Psi venčení na veřejném prostranství musí být podle této vyhlášky vedeni na vodítku, bez vodítka musí být opatřeni náhubkem. Pes musí být pod neustálým dohledem majitele a musí mít svou evidenční známku.²⁰ Je pochopitelné, že je účelem vyhlášky co nejvíce eliminovat případy obtěžování nebo dokonce napadení psem. Pro mnohé majitele psů ale tato pravidla mohou představovat komplikace, protože jejich pes nemá dostatek prostoru se vyběhat. Řešením pro pejskaře jsou místa, která město Brno vymezuje pro volný pohyb psů. Výběhy pro psy poskytují psům a jejich majitelům možnost trávit čas na místě, které je určeno speciálně pro ně. Majitelé se nemusejí obávat, že se jim pes zatoulá, případně někoho pokouše a dostane je do problémů. Tyto plochy mohou být také upraveny pro aktivní zábavu nebo výcvik psa. Výběh pro psa by proto měl mít dostatečně velkou plochu a případně i různé překážky pro psy.

Ne všichni majitelé psů ale mají možnost ve svém okolí podobná místa navštěvovat. Podle internetové ankety pro majitele psů je v okrese Brno-město s dostupností psího výběhu spokojených nebo spíše spokojených jen 34 % pejskařů. Více než čtvrtina lidí (26,5 %), kteří anketu vyplnili, nemá k vhodnému místu na venčení dobrý přístup. Nejčastěji se pak lidé v odpovědích vyjadřovali, že ve svém okolí spíše nemají dostatek takových prostor²¹ (viz Přílohy č. 4, 4.1).

Z tohoto důvodu bychom se v našem projektu rádi zaměřili právě na výběhy, které nedostatečně reflektují požadavky samotných majitelů psů. Naším primárním cílem ale nebude návod, jak vytvořit nové prostory pro volný pohyb psů, protože jde o možnosti a

²⁰ Vyhláška č. 21/2009, o pravidlech pro pohyb psů na veřejných prostranstvích, za účelem zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2.5.2014].

²¹ Výsledky ankety pro majitele psů. *Čistá města* [online]. Dog production, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.cistamesta.cz/anketa-vysledky/>

ochotu města Brna a jeho městských částí tyto prostory vymezit. Zaměříme se spíše na způsob, jak výběhy upravit, aby pejskařům co nejvíce vyhovovaly a byly co nejvíce využívány. Doufáme, že takový prostor by dál mohl sloužit nejen pro vyžití psů, ale také pro setkávání lidí a zlepšování jejich vztahů.

2. 3. 2 Modelový příklad

Jako modelový příklad jsme si zvolili psí výběh v Novém Lískovci na ulici Koniklecova. Jde totiž o hustě obydlenou oblast se spoustou pejskařů, kteří nemají moc možností své psy venčit mezi paneláky na volno. Přesto však je psí ohrádka jen velmi zřídka zaplněná a majitelé psů ji nevyužívají tak, jak by mohli (viz. Přílohy č.4, 4.2).

Na názor jsme se zeptaly dvou majitelek psů, které ve výběhu na Koniklecově pravidelně venčí své psy. Obě se shodly, že jsou za psí výběh rády, protože alespoň na tomto místě mohou své mazlíčky pustit bez náhubku. Mají ale i negativní připomínky k podobě tohoto prostoru. „*Ve výběhu skoro není tráva, musíme se zdržovat jen na jedné straně, aby naši psi nemuseli běhat po hlíně a kamenech. Překážek pro psy tu moc není a ty, co tu jsou, už vypadají na spadnutí. Radši na ně svoje psy nepouštím,*“ vyjádřila se k nevýhodám paní Dana, majitelka dvou pudlů. Na otázku, zda by byly ochotné spolupracovat při rekonstrukci výběhu, odpovídala paní Dana i další pejskařka, paní Michaela: „*Do podobného projektu bychom se zapojily rády, pomohly bychom klidně i s prací. Musel by to ale někdo zorganizovat, jen tak se tady samy o nic snažit nebudeme.*“

Psí výběh v Novém Lískovci ale rozhodně není jediný, kterému by prospěla rekonstrukce. Doufáme, že podobné řešení by se mohlo uplatnit ve více psích výbězích v různých městských částech, protože jde o velmi pružnou úpravu aplikovatelnou na jakýkoliv podobný prostor.

2. 3. 3 Konkrétní realizace projektu

Hlavním cílem našeho návrhu je ale zapojit do realizace „správného“ psího výběhu samotné majitele psů. Chtěli bychom využít jejich spolupráce nejen při samotném plánování takového výběhu, ale také při jeho realizaci a případně udržování. Každý majitel psa v Novém Lískovci, který bydlí v bytě, platí za svého mazlíčka třináct set korun ročně. Pokud někdo chová psa v rodinném domě, platí za něj tři sta korun ročně.²² Nejde o nijak zanedbatelné

²² Místní poplatek ze psů. MČ Brno – Nový Lískovec [online]. Brno – Nový Lískovec, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: http://www.novy-liskovec.cz/data/vyridit/218_poplatek_ze_psu.pdf

částky, proto by ani městská část neměla dávat od spolupráce na tomto projektu ruce pryč. Chtěli bychom do realizace zapojit co největší okruh zainteresovaných lidí a plánovat práci ve velkém kolektivu je vždy náročná záležitost. Proto předpokládáme, že bude potřeba mít jednoho nebo více lidí, kteří budou ve vedení tohoto projektu. Může jít o dobrovolníka za skupinu pejskařů nebo pověřeného zástupce městské části, který by spolupráci řídil.

Před samotnou realizací je potřeba vzbudit pozornost skupiny lidí, na které návrh cílí. Rozmístěním plakátu po městské části (na plochách povolených k plakátování, do obchodu s chovatelskými potřebami apod.) bychom určitě zaujali právě pejskaře, kteří se při venčení v ulicích často pohybují. Upozorňující plakáty a letáky by rozhodně neměly chybět hlavně v samotném výběhu na Koniklecově. Významným prostředkem k šíření informací je samozřejmě i internet, proto bychom informace šířili i prostřednictvím internetových stránek městské části a sociálních sítí.

Prvním krokem při tvoření podobného prostoru je jeho naplánování tak, aby vyhovoval co největšímu okruhu lidí. Plánování by mělo probíhat na společné schůzi všech, kteří by se do projektu chtěli zapojit. Na vyvěšených plakátech se stanoví datum a čas schůzky, na které budou majitelé psů diskutovat o tom, jak by měl výběh vypadat. Předpokládáme, že nejlepší čas pro takové setkání by byl v sobotu, aby se jej mohlo zúčastnit co nejvíce lidí. Schůzku by vedl pověřený člověk, který by závěry ze schůze předal městské části. Kromě návrhů pejskařů by se při plánování tohoto prostoru měl k problematice vyjádřit i odborník na podobné projekty. Inspiraci ke správnému a praktickému provedení mohou čerpat například z knihy “Dog Book“, která je dostupná zdarma. Jde o příručku pro města a obce, která popisuje, jak správně plánovat vnější plochy pro psy. Upozorňuje například, kam je vhodné umístit schránky na sáčky, jaké jsou vhodné prvky pro majitele psů a kolik jich je potřeba.²³ Na základě podnětů od lidí daný odborník ve spolupráci s městskou částí vytvoří několik návrhů, jak by psí výběh mohl vypadat. Následně by se domluvil další termín schůze pejskařů v ohradce na Koniklecově, na které by lidé měli možnost sami odhlasovat, který z návrhů se bude realizovat. Na stejné schůzi by se také navrhlo několik termínů, kdy by měly práce se zapojením lidí proběhnout a odhlasovat nejpreferovanější termín. Rovněž by se lidé mohli domluvit, zda může někdo ze svých zdrojů (ne jen finančních) přispět k realizaci. Někteří lidé mohou například vlastnit nějaký starý materiál, který by jinak vyhodili (dřevo, staré pneumatiky apod.) nebo nářadí, které by mohlo být potřeba.

²³ DOGbook – pro obce a města. [online]. Za čistá města, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z:

<http://www.cistamesta.cz/prihlasovaci-formular/>

V daném termínu by se poté dobrovolníci sešli a upravili hřiště podle odhlasovaného plánu. Na akci nesmí chybět upozornění, že se všichni účastní bez nároku na odměnu a na vlastní zodpovědnost. Na práce by dohlížel odborný dozor, který by sledoval bezpečný průběh a plynulý chod prací. Jediným cílem společné stavby psího výběhu však není jen samotné postavení a snížení nákladů. Velmi důležitou součástí je spolupráce lidí, která by je měla sblížit a možná vytvořit určitou komunitu. Lidé by mohli navázat bližší vztahy, které by je pak také více lákaly k využívání psí ohrádky.

Zatlučením posledního hřebíku při stavbě překážek by ale spolupráce pejskařů skončit neměla. V pravidelných intervalech by se dál měli scházet a probírat nové nápady a připomínky, jak svůj vyhrazený prostor zlepšit. Pravidelně by se mohly opakovat též společné práce za účelem údržby hřiště, případně stavění nových překážek. Akce by mohly být spojeny i s nepracovním programem, třeba psí soutěží. Jako vhodný komunikační prostředek může sloužit nástěnka, která současně není ve výběhu vůbec využívána (*viz. Přílohy č.4, 4.3*). Udržování psího výběhu a jeho vylepšování by se mohlo po velmi krátké době osamostatnit od městské části a jejího dozoru. Záleželo by samozřejmě na aktivitě lidí, ale v případě pozitivního přístupu lidí to považujeme za reálné.

2. 3. 4 Financování

Realizace „správného“ psího výběhu by mohla proběhnout i s velmi nízkými náklady pro městskou část. Předpokládáme, že by městská část ušetřila na nákladech za pracovníky, protože práci samotnou by dělali majitelé psů. Částečně by mohlo dojít i k uspoření na materiálu, protože někteří lidé mohou mít možnost poskytnout materiál nebo půjčit pracovní pomůcky.

Velkou část nákladů by mohla pokrýt účast sponzorů. Sponzoři by byli osloveni, zda nemají zájem mít v psím výběhu reklamu (např. na oplocení nebo samotných překážkách). Oslovit by se mohly místní firmy se dřevem, které by mohly poskytnout materiál. Předpokládáme, že v hotovém výběhu ocení reklamu především výrobci krmiv pro psy, veterináři nebo majitelé zverimexů, kteří by tímto způsobem mohli efektivně oslovit své zákazníky. Sponzoři by tedy kromě počátečních nákladů mohli podporovat i následné akce a poskytovat třeba ceny do soutěží při setkávání pejskařů.

Městská část by tedy nesla jen tu část nákladů, která by se nedala pokrýt z jiných zdrojů, například zaplacení daného odborného dozoru.

2. 3. 5 Výhody a případná rizika

Za hlavní přínosy tohoto projektu považujeme následovné:

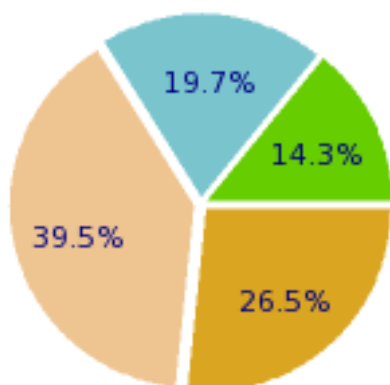
1. Pejškaři dostanou příležitost navrhnout si výběh sami tak, jak to vyhovuje právě jejich potřebám.
2. Městská část ušetří část nákladů za práci, případně materiál.
3. Vložením hodnoty vlastní práce získají lidé hlubší vztah k danému prostoru, budou jej raději navštěvovat a lépe se o něj starat. Zároveň bude fungovat silnější sociální tlak na ty, kteří by nevhodným chováním chtěli prostor znečišťovat nebo ničit.
4. Vznik nových sociálních vazeb mezi pejškaři.

Na druhou stranu jsme si vědomi, že můžeme narazit na řadu problémů. Většina z nich souvisí s lidmi a jejich vlastnostmi, protože se přirozeně nemůžeme zavděčit všem. Kdyby se na sídlišti v blízkosti domů vymezil tento prostor, ve kterém by se pořádaly i případné společenské akce, mohly by narazit na nevoli obyvatel z okolí. Rozhodně ne každý bude mít pro majitele psů a jejich zábavu pochopení a problémem pak může být například hluchnost přílišná hluchnost.

Při samotné realizaci by mohla být problémem lhostejnost lidí a jejich nezájem. Vždy je těžké vyburcovat společnost k nějaké aktivitě, proto by musela být kvalitní propagace takového projektu. Velký důraz by se měl klást na péči o čtyřnohé přátele lidí a vzájemnou solidaritu.

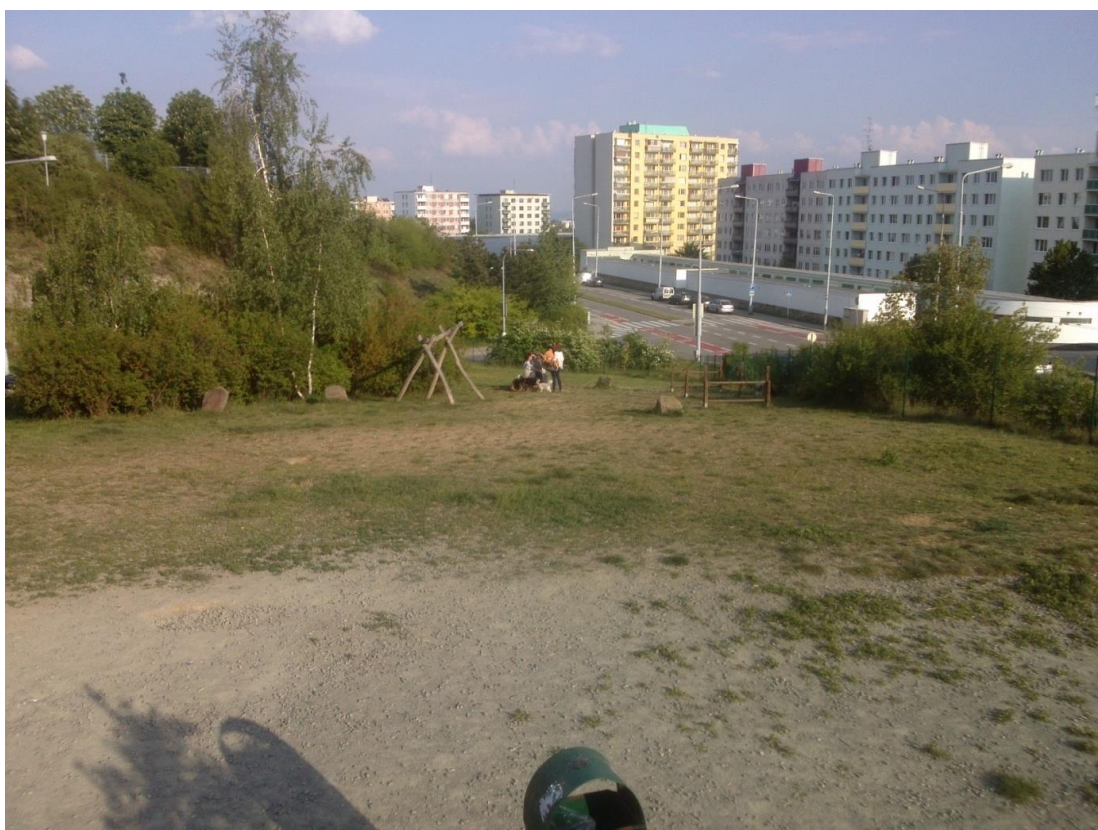
2. 3. 6 Přílohy č. 4

4.1 Internetová anketa pro majitele psů v okrese Brno-město

- ano, jsem spokojen/na 14,3
- spíše ano 19,7
- spíše ne 39,5
- ne, v mém okolí se nic takového nevyskytuje nebo to mám k takovému místu daleko (nad 1 km) 26,5

4.2 Psí výběh v Novém Lískovci

(zdroj: vlastní fotografie)

4.3 Nástěnka v psím výběhu v Novém Liskovci

(zdroj: vlastní fotografie)

Závěr

V první části naší práce jsme navrhli, jak by se mohli aktivní občané zapojit do zkrášlování svého okolí. Načrtli jsme proces, který by se po drobných úpravách mohl aplikovat ve většině městských částí. Každá má totiž trochu jiná specifika a možnosti. Konkrétní úpravy, které by mohly proběhnout ve vybraných městských částech, jsme popsali ve druhé části našeho projektu.

Doufáme, že zpracováním tohoto projektu poskytneme alespoň částečnou inspiraci pro městské části. Právě ty by totiž měly občany zaujmout a přesvědčit o tom, že mají možnost se podílet na zvelebování svého okolí.

Jako hlavní rizika většinou zmiňujeme neochotu lidí a lhostejnost. Odbourat tyto postoje může jen aktivní kampaň ze strany obce a některých ochotných jednotlivců, kteří by svým nadšením mohli inspirovat ostatní. Jsme si vědomi, že se bude jednat o dlouhodobý proces, který bude muset od základu změnit přístup lidí od lhostejnosti k aktivitě.

Seznam zdrojů

- BOŘIL, Martin. Brňan si neměl s vnukem kam sednout, tak začal opravovat lavičky. *IDNES* [online]. MAFRA, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://brno.idnes.cz/brnan-opravil-v-masarykove-ctvrti-sest-lavicek-frt-/brno-zpravy.aspx?c=A121114_134614_brno-zpravy_bor>
- Brožura. Agora. [online]. Agora Central Europe – společnost pro demokracii a kulturu, s. 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <[http://www.agora-ce.cz/archive_files/Dokumenty_ke_stazeni/brozura_\(2\).pdf](http://www.agora-ce.cz/archive_files/Dokumenty_ke_stazeni/brozura_(2).pdf)>
- Dětská hřiště a parky. *Statutární město Brno. Městská část Brno-jih* [online]. Brno jih, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.brno-jih.cz/mestska-cast/detska-hriste-a-parky>>
- Diskusní fórum. *Brno-Židenice* [online]. 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.zidenice.cz/diskusni-forum/>
- DOGbook – pro obce a města. [online]. Za čistá města, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.cistamesta.cz/prihlasovaci-formular/>>
- EKL, Ondřej. *Křetínští sami staví dětské hřiště*. [online]. Blanenský deník, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://blanensky.denik.cz/zpravy_region/kretinsti-sami-stavi-detske-hriste-20121029.html>
- Evropská norma 1176. Servis a údržba – Bezpečnost. [online]. Kompan Group, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.kompan.cz/EN1176>>
- FUREK, A.; NOVÁKOVÁ, L.; BURSÍKOVÁ, I.; MIČKA, P. V demokracii vzájemně komunikujeme. *Vzdělaný zastupitel* [online] s. 144-158. Dostupné z: <<http://www.vzdelanyzastupitel.cz/data/fileBank/44ed538e-2cbc-4f59-9848-0f47b87c8a49.pdf>>
- Klub seniorů*. Brno – Židenice, Oficiální stránky městské části [online]. 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.zidenice.cz/mestska-cast/klub-senioru/>>
- KUBÁTOVÁ, Eva. Může být z podchodu graffiti legál? Asi ano. *Bystrčnick* [online]. Bystrčnick – magazín o Bystrci a souvislostech, 2011 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.bystrenik.cz/?m=201111&paged=2>>
- Malování podchodů na Jižním městě. *Praha 11* [online]. ÚMČ Praha 11, 2010 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.praha11.cz/cs/jizni-mesto-zije/aktuality-z-prahy-11/malovani-podchodu-na-jiznim-meste.html>>
- Místní poplatek ze psů. *MČ Brno – Nový Lískovec* [online]. Brno – Nový Lískovec, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.novy-liskovec.cz/data/vyridit/218_poplatek_ze_psu.pdf>

Požadavky na provoz dětských hřišť, sportovišť a tělocvičen. [online]. Revizekontroly.cz, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.revizekontroly.cz/ostatni/item/pozadavky-na-provoz-detskych-hrist-sportovist-a-telocvicen>>

Praha 11 vynakládá na boj se sprejery skoro milion a půl ročně. *ODS Praha 11* [online]. Mladá fronta DNES Praha, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.odspraha11.cz/art/1160/praha-11-vynaklada-na-boj-se-sprejery-skoro-milion-a-pul-rocne.htm>>

Projekt „Urobme deťom ihrisko, Smolenice“ [online]. Smolenice, 2012 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.smolenice.com/html/2012.htm>>

Projekty. *ZŠ Tuháčkova* [online]. ZŠ Tuháčkova, 2010 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <http://www.zstuhackova.cz/5_projekty>

Předpokládané akce MČ Brno-jih na rok 2014. *Statutární město Brno. Městská část Brno-jih* [online]. Brno jih, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.brno-jih.cz/aktuality/predpokladane-akce-mc-brno-jih-na-rok-2014>>

Studenti umění upravili podchod ve stanici Nádraží Holešovice. *Dopravní podnik hlavního města Prahy* [online]. Dopravní podnik hlavního města Prahy, 2013 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.dpp.cz/studenti-umeni-upravili-podchod-ve-stanici-nadrazi-holesovice/>>

Tak trochu jiné dětské hřiště otevírají v Brně-Starém Lískovci. *Česká televize* [online]. Brno, 2013 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/251298-tak-trochu-jine-detske-hriste-oteviraji-v-brne-starem-liskovci/>>

Výběhy pro psy. *Statutární město Brno. Městská část Brno-jih* [online]. Brno jih, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.brno-jih.cz/mestska-cast/vybehy-pro-psy>>

Vyhláška č. 21/2009, o pravidlech pro pohyb psů na veřejných prostranstvích, za účelem zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2.5.2014]

Výsledky ankety pro majitele psů. *Čistá města* [online]. Dog production, 2014 [cit. 2.5.2014]. Dostupné z: <<http://www.cistamesta.cz/anketa-vysledky/>>

Seznam příloh

Příloha 1.1: Návrh formuláře pro zpracování konkrétního občanského projektu

Příloha 1.2: Návrh plakátu pro občanský projekt

Příloha 2.1: Návrh dětí – Barevný talíř

Příloha 2.2: Návrh dětí – Duhové hřiště

Příloha 2.3: Návrh dětí – Hadí průlezka

Příloha 2.4: Návrh dětí - Kočičí trampolína

Příloha 2.5: Prvky vizualizace hřiště – hry na pařezu

Příloha 2.6: Prvky vizualizace hřiště – pískoviště s posezením

Příloha 2.7: Prvky vizualizace hřiště – domeček z kmene

Příloha 2.8: Prvky vizualizace hřiště – dřevěný přístřešek na hraní

Příloha 2.9: Prvky vizualizace hřiště – skákání panáka

Příloha 3.1: Současný stav komárovského podchodu

Příloha 3.2: Současný stav komárovského podchodu

Příloha 3.3: Realizovaný projekt v Praze Holešovice

Příloha 3.4: Realizovaný projekt v Praze Holešovice

Příloha 3.5: Realizovaný návrh ZŠ Květnového vítězství 1554 v Praze 11

Příloha 3.6: Realizovaný návrh ZŠ Pošepného nám. 2022 v Praze 11

Příloha 3.7: Realizovaný návrh ZŠ Donovalská 1684 v Praze 11

Příloha 4.1: Internetová anketa pro majitele psů v okrese Brno-město

Příloha 4.2: Psí výběh v Novém Lískovci

Příloha 4.3: Nástěnka v psím výběhu v Novém Lískovci